

FUNDACJA
„Archiwum i Muzeum Pomorskie
Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek”
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93
tel. 056 65 22 186, e-mail: fapak@wp.pl
NIP 956 16 25 127; REGON 870502736
KRS 00000 41692
Urząd Rejonowy KRS w Toruniu, nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

Złożenie teezki 1999r.
oprac. A. Rojewski

GL, AL
oddz partyz. żołdki
Hera

+
BIER Janina
n.o. Aleksandra Wieczorek
ps. Janiny "Maria" "Hanka"

663/usk
1

SPIS ZAWARTOŚCI TĘCZKI — 663/WSK

BIER Jamne ps. 'Henda'

n.o. Aleksandra Wieczorek

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 -- relacja właściwa

I/2 -- dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora

I/3 -- inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację

II.1. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

II/1 -- dot. rodziny relatora

II/2 -- dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r.

II/3 -- dot. ogólnie okresu okupacji (1939 - 1945)

II/4 -- dot. ogólnie okresu po 1945 r.

II/5 -- Inne...

IV. Korespondencja

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] 3

VI. Fotografie 1

Relacja

II Materiały uzupełniające relację

Lycium Janiny Bier ps. "Maksie Waccha"
napisała Maria Wilusz

zamieszczone w: Kwartalniku nr 4/1961r. "Z Pola Walki"
s. 447-451. Kserokopia K 4 s. 4 (brzd. 449)

- Biogram Bier Janiny w: "Walczyk o Polskę"
Edward Granezewski, 1982r.
ss 447-451

447

zrodlo werte
z Pola Walki "Kwart. posw.
drujam Ruchem Robotn.
1961/4 s. 447-451

braks 449

MARIA WILUSZ

JANINA BIER

Janina Mira Bier (pseudonimy: „Marysia”, „Wanda”) urodziła się 10 sierpnia 1912 r. w Kołomyi jako córka Adolfa i Reginy Hulles. Ojciec jej był adwokatem. Dzieciństwo i młodość Janina Bier spędziła w Lublinie, gdzie ojciec prowadził kancelarię adwokacką.

Z ruchem komunistycznym po raz pierwszy zetknęła się Janina Bier w gimnazjum. Będąc uczennicą V klasy, wstąpiła do Związku Młodzieży Szkolnej — organizacji będącej pod wpływami Związku Młodzieży Komunistycznej. W latach 1928—1929 czynnie pracowała w technice ZMK. kolportowała ulotki, plakaty i prasę¹.

W 1930 r. Janina Bier uzyskała maturę i jednocześnie wyjechała na studia do Lwowa, zapisując się na Wydział Prawa. We Lwowie aktywnie działała w lewicowych organizacjach studenckich, szczególnie w Kole Pedagogicznym i Zrzeszeniu Akademików Żydów. Była również działaczką MOPR. Wykorzystując swoje osobiste znajomości, które posiadała jako córka adwokata, Janina Bier oddawała cenne usługi dla organizacji. Ukrywała ludzi, którym groziło aresztowanie, werbowwała adwokatów dla obrony więzionych towarzyszy, organizowała lokale dla potrzeb partii².

W marcu 1934 r. Janina Bier została we Lwowie po raz pierwszy aresztowana jako podejrzana o działalność komunistyczną. Z braku jednak dowodów po kilku dniach ją zwolniono³.

Podczas studiów Janina Bier wstąpiła w szeregi Komunistycznej Partii Polski.

W 1934 r. jako absolwentka Uniwersytetu Lwowskiego powróciła do Lublina i odbywała tu praktykę prawniczą. Organizacja partyjna skierowała ją do pracy w Komitecie Okręgowym Czerwonej Pomocy. Janina Bier prowadziła wówczas bardzo ożywioną działalność, organizując pomoc materialną dla aresztowanych komunistów, a także obronę w procesach sądowych. Organizowała również pomoc materialną dla rodzin więźniów⁴.

W 1936 r. była współorganizatorką akcji protestacyjnej na terenie Lublina w związku z krwawymi wypadkami w Krakowie i Lwowie oraz

¹ Relacja Adama Bromberga. 3 V 1961 r. AZHP,teczka osobowa nr 511.

² Zob. Akt oskarżenia przeciwko Franciszkowi Jóźwiakowi i 40 towarzyszom, 10 IX 1937 r. AZHP, Archiwum Duracza, FI 2069.

³ Tamże.

⁴ Roża Fiszman Sznajdmanowa: O tow. Bier Janinie, działacze KPP i MOPR na terenie Lubelszczyzny, 11 V 1951 r. AZHP,teczka osobowa nr 511.

Żniwko, z Pola Walta
inspektorem połączony dwójem Ruchem
Ruchowickiego

nr. 4 / 1961r.

z pacyfikacjami na Zamojszczyźnie, jakie miały miejsce wiosną i jesienią tego roku⁵.

W latach 1936—1937 Janina Bier współpracowała ściśle z Komitetem Okręgowym KPP w Lublinie, kierowanym wówczas przez Franciszka Józwiaka. Brała udział w szeregu akcji politycznych, organizowanych przez KPP i KZMP, które miały na celu stworzenie jednolitego frontu, szczególnie na odcinku ruchu młodzieżowego. Współpracowała z organizacjami OMTUR, Zrzeszeniem Akademików Żydów i Lubelską Spółdzielnią Spożywców. Wygłaszała referaty na tematy polityczne, organizowała zbiórki pieniężne na akcję Czerwonej Pomocy. Była zwłaszcza aktywna na terenie Ligi Obrony Praw Człowieka i Obywatela oraz Komisji Obrony Pokoju. Brała udział w masowych akcjach politycznych, organizowanych wśród inteligencji, m. in. w akcji amnestyjnej oraz w kampanii związanej z Międzynarodowym Kongresem Pokoju w Brukseli. Brała również udział w przygotowaniach związanych z Kongresem Pracowników Kultury we Lwowie⁶.

W latach 1936—1937 walka KPP i KZMP o jednolity front i front ludowy osiągnęła na Lubelszczyźnie bardzo poważne rezultaty. Wyrazem tego było przeprowadzenie szeregu konferencji z działaczami PPS, Bundu, SL i innymi organizacjami oraz wspólne z nimi organizowanie szeregu akcji politycznych pod hasłami jednolitego frontu.

Zacieśniając się współpracę przerwały aresztowania, jakie miały miejsce wiosną i latem 1937 r. w Lublinie. Ofiarą tych aresztowań padło prawie całe kierownictwo lubelskiej organizacji KPP, KZMP oraz wielu działaczy lewicy TUR i innych organizacji.

Wobec takiej sytuacji Janina Bier wyjechała do Warszawy. W ślad za nią poszły listy gończe. Została aresztowana w połowie czerwca 1937 r. w Otwocku, gdzie odwiedzała chorą matkę, przebywającą w lecznicy. 25 czerwca przewieziono ją do więzienia śledczego w Lublinie.

Po 5 miesiącach więzienia odbył się wielki proces komunistyczny przed Sądem Okręgowym w Lublinie. Wśród oskarżonych znaleźli się członkowie KPP, KZMP, lewicy OMTUR. Proces trwał od 12 listopada do 10 grudnia 1937 r. Jednym z obrońców w procesie był adwokat Teodor Duracz. Montując akt oskarżenia, organa śledcze i prokuratura włączyły szereg osób zupełnie nie związanych z oskarżonymi. Obrona była trudna, gdyż większość z nich była już poprzednio karana za działalność komunistyczną. W grupie oskarżonych znalazła się Janina Bier, którą prokurator Boryczko w swym oskarżeniu określał jako kierownika całej akcji Czerwonej Pomocy na terenie Lublina oraz organizatora kampanii w obronie pokoju i propagandy hasel frontu ludowego na terenie legalnych organizacji młodzieżowych. Zarzucano jej również przechowywanie w domu literatury komunistycznej i socjalistycznej.

12 grudnia 1937 ogłoszony został wyrok Sądu Okręgowego skazujący oskarżonych na wiele lat więzienia. Janina Bier zasądzona została na 8 lat⁷. W uzasadnieniu wyroku m. in. czytamy: „Janina Mira Bierówna —

⁵ W październiku 1936 r. Komitet Okręgowy Czerwonej Pomocy w Lublinie wydał odezwę w związku z pacyfikacjami na Zamojszczyźnie. Autorką odezwę była prawdopodobnie Janina Bier. AZHP, 75/II-14.

⁶ Wspomnienie Adama Bromberga, jw.

⁷ Akt oskarżenia przeciwko Franciszkowi Józwiakowi i 40 towarzysom oraz wyrok, jw.

aplikantka adwokacka — wybitna i wysoce agresywna komunistka — czołowa działaczka MOPR na terenie Lublina — była od początku 1936 r. kierowniczką Okręgowego Komitetu MOPR. Intensywna działalność tej organizacji «Czerwonej Pomocy» w latach 1936—1937 wiązała się ściśle z osobą osk[arżonej] Bierówny i była wynikiem nie tylko jej sprytu, ruchliwości i inteligencji, ale przede wszystkim jej dużego wyrobienia partyjnego i organizacyjnego⁸.

Wyrok odsiadywała Janina Bier w więzieniu lubelskim, a następnie w Fordonie, gdzie zastał ją wybuch wojny.

W pierwszych dniach września 1939 r. wraz z innymi współtowarzyszami wy dostała się z więzienia na wolność, skąd udała się do Lwowa. Tam pracowała w Sądzie Obwodowym do czerwca 1941 r.⁹

Po napaści Niemiec hitlerowskich na Związek Radziecki i zajęciu Lwowa Janina Bier przyjechała do Warszawy. W styczniu 1942 r. nawiązała kontakt z Polską Partią Robotniczą i wstąpiła w jej szeregi. W PPR należała do centralnego aktywu partyjnego. Współpracowała ściśle z Pawłem FINDEREM, organizując wydawnictwa Komitetu Centralnego PPR. Pracowała przy redagowaniu i drukowaniu pierwszych numerów „Trybuny Wolności”. Wspólnie z Zenonem Kliszko redagowała wewnątrzpartyjny dwutygodnik „Okólnik”, którego pierwszy numer ukazał się w marcu 1942 r. Znana była wówczas w środowisku partyjnym pod pseudonimem „Marysia”.

Obok pracy w centralnej redakcji KC PPR powierzył Janinie Bier kierownictwo „paszportówką”. Na tym odcinku pracy wykazywała wiele pomysłowości i energii w nawiązywaniu kontaktów z towarzyszami, w wyrabianiu i zdobywaniu dokumentów, w organizowaniu lokali itp.¹⁰

Jesienią 1942 r. Komitet Centralny skierował Janinę Bier do pracy partyjnej na terenie Lwowa i zagłębia naftowego w rejonie Drohobycza i Borysławia. Na tym terenie jeszcze przed powstaniem PPR działały polskie konspiracyjne grupy komunistyczne. Przy jej aktywnym udziale na ich bazie pod koniec 1942 r. powstały komórki PPR i oddziały partyzanckie Gwardii Ludowej. Powołane zostały wówczas komitety PPR we Lwowie, Drohobyczu, Borysławiu i Samborze¹¹.

Pod koniec kwietnia 1943 r. Komitet Centralny odwołał Janinę Bier z terenu Lwowa i skierował jako swego przedstawiciela do Obwodu Łódzkiego PPR¹². Łódzka organizacja PPR na skutek aresztowań, jakie miały miejsce w kwietniu 1943 r., była bowiem wówczas całkowicie rozbita. Po przybyciu do Łodzi Janina Bier przy pomocy pozostałych członków PPR i GL odbudowała organizację na terenie miasta i nawiązała zerwane kontakty z terenami podmiejskimi i z częścią okręgów wchodzących w skład Obwodu Łódzkiego¹³. Organizowała na nowo aparat wydawniczy

⁸ Tamże.

⁹ Stanisław Januszewski: Działalność Janiny Bier w okresie okupacji, 27 IV 1961 r. AZHP,teczka osobowa nr 511.

¹⁰ Helena Kozłowska: Janina Bier „Marysia”. W: *Walczyły o wolność*. Łódź b. d. s. 35—37.

¹¹ „Wanda” [Janina Bier]: Sprawozdanie nr 2 z „dystryktu galicyjskiego” za czas od dnia 23 III—22 IV 1943 r. AZHP, 191/XXVII-1 k. 5—7.

¹² Łódź w walce o wolność. Łódź 1947 s. 37.

¹³ Na przełomie lat 1942—1943 w skład Obwodu Łódzkiego PPR wchodziły następujące okręgi: 1 Łódź-miasto, 2 Płock, 3 Łódź-Podmiejska, 4 wrocławsko-kutnowski, 5 poznańsko-pomorski.

Komitetu Łódzkiego PPR oraz sieć kolportażu prasy partyjnej. Była współredaktorem pism PPR „Okólnika” i „Głosu Łodzi”¹⁴.

Janina Bier, działająca w Łodzi pod pseudonimem „Wanda”, była poszukiwana przez łódzkie gestapo. W ich kartotekach występowała jako organizatorka, kierowniczką i redaktorką PPR w Obwodzie Łódzkim¹⁵. Nowa fala aresztowań, jaka dotknęła w styczniu 1944 r. łódzką organizację PPR, zmusiła ją do opuszczenia tego miasta i powrotu do Warszawy.

Kierownictwo PPR skierowało wówczas Janinę Bier do pracy w Dowództwie Głównym Armii Ludowej i powierzyło jej funkcję szefa Wydziału Żeńskich Jednostek Wojskowych¹⁶. Zadaniem Wydziału było objęcie jak najszerszych mas kobiecych organizacją wojskową, wychowanie ich w duchu demokratycznym i włączenie do ogólnej walki narodowowyzwoleńczej oraz przygotowanie kobiecych kadr wojskowych do służby sanitarnej, łączności i działalności propagandowej.

Na nowym odcinku pracy Janina Bier wykazała wiele energii i inicjatywy.

W kwietniu 1944 r. ukazała się odezwa Dowództwa Głównego AL — Wydziału Żeńskich Jednostek Wojskowych — skierowana do kobiet polskich, wzywająca je do wstępowania w szeregi AL¹⁷. W maju zaś ukazała się instrukcja dla oficerów Wydziału Żeńskich Jednostek Wojskowych¹⁸. Autorką tych dokumentów prawdopodobnie była Janina Bier jako szef Wydziału.

Zapoczątkowanej pracy w Dowództwie Głównym AL przy organizowaniu Żeńskich Jednostek Wojskowych nie doprowadziła Janina Bier do końca. W pierwszych dniach maja 1944 r. została aresztowana w Warszawie i przewieziona na Pawiak. Torturowana bestialsko przez hitlerowców nie załamała się i nie zdradziła nikogo. 17 czerwca 1944 r. została rozstrzelana przez gestapo na gruzach warszawskiego getta¹⁹.

¹⁴ Stefan Czerwiński: Wspomnienia z konspiracji, 12 X 1951 r. AZHP,teczka osobowa nr 8341.

¹⁵ Por. schemat organizacyjny PPR w Łodzi opracowany przez gestapo. AZHP, 214 (mat. nie oprac.).

¹⁶ Rczkaz Dowództwa Głównego AL nr 23, 10 VI 1944 r. AZHP, 192/I-3 k. 76.

¹⁷ Zob. Odezwę „Kobiety Polski”, IV 1944 r. AZHP, 192/XV-2 k. 6—7.

¹⁸ Zob. Instrukcja Dowództwa Głównego AL z 2 V 1944 r. AZHP, 192/I-3 k. 66—67.

¹⁹ S[tanisław] J a n[us z e w s k i]: Ci, co poległi za Polskę. Towarzyszka „Wanda” [Janina Bier]. Głos Łu d u 15 XII 1944 nr 28 s. 3.

V Wazniskone karty informacyjne

T. 663

BIER Janina
ps. "Wanda"

Szef Centralnego Wydziału Żeńskich
Jednostek Bojowych Sztabu Głównego
Armii Ludowej. Pänomocnik KC ma
Olegę Krowicką i obw. Łódźki.

Zob. "Kobiety w ruchu oporu" Henryka Piśkunowicza
w czasopiśmie "Ze Włocławca i Lud" nr 10, 1986
[bibl. podr. NSiK]

E.F.05

i

GL, AL
Lwów - Łódź - G-uu

BIER Janina
ps. "Janina", "Maria", "Wanda"
n. o. Aleksandra Wierzyk

10 VIII 1912 - 17 VI 1944

ur. u Kołomyj, córka adwokata, zamieszkała w Lublinie,
ukończyła prawo na Uniwersytecie Kazimierza we Lwowie
w 1934 r.; należała do lewicowych organizacji Zw. Młodz.
Komunist., KPP; pracowała w sądownictwie we Lwowie;
na początku 1942 r. przyjechała do Ł-uy, gdzie
współpracowała u redagowania i wydawania
pism "Trybuna Walki" i "Okólnik PPR" redu

---

jesienią 1942r działała na terenie obrotu
Lwowskiego, organizowała oddziały partyzanckie
GL na Podkarpaciu; od kwietnia 1943r działała
w Łodzi jako kolporterka „Głosu Łodzi” i „Okolnka”,
w styczniu 1944r powróciła do W-wy przyciągając
w D-twie głównym AL; w początkach t.r.
została aresztowana w czasie kaperki, osadzona
na Pawiaku pod n.o. Aleksandra Wierzyńskiego,
w śledztwie nic nie ujawniła, rozstrzelana
w ruinach getta

Archi. HKK, f. 663; Gromycki F. Koczeli o Polskiej
Słow. niezest...; Z Pola Walki s. 447-451

A. Rej 2208

(zdj)

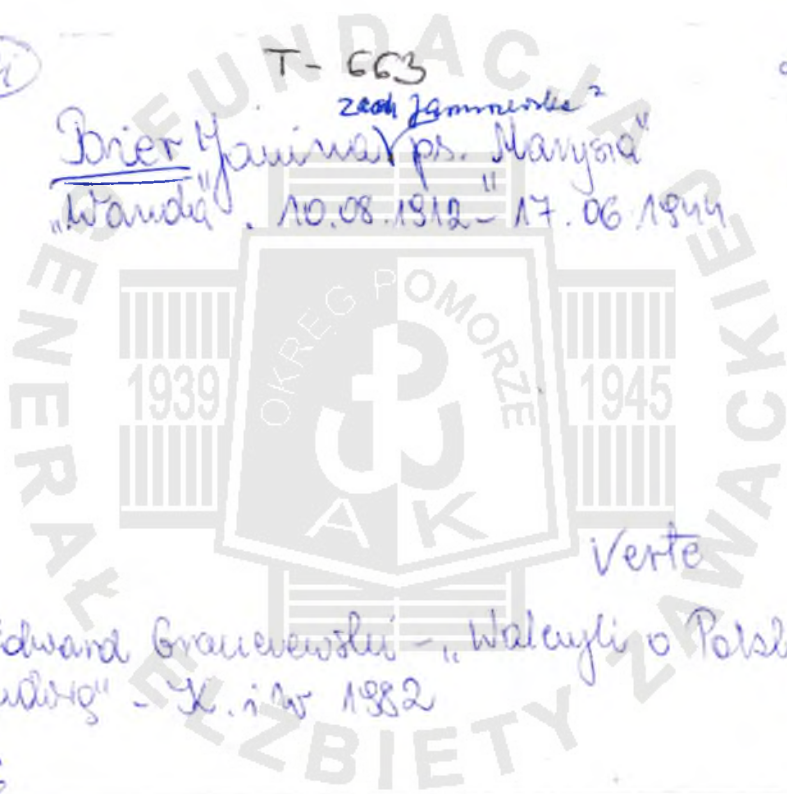
T- 663

~~Andr~~

zob. Zgromienie 2
Brier Jaminas ps. Marysia
"Wanda" 10.08.1912 - 17.06.1944

GL

AL

verte

Edward Grajewski - "Walecylno Polsky
Ludwig" - X. i w 1882

≡ D.S. 10/86

Bier Janina („Marysia”, „Wanda” — 10.8.1912 — 17.6.1944). Działaczka KZMP i KPP, kierownik Wydziału Paszportowego KC PPR, pełnomocnik KC PPR we Lwowie, sekretarz Łódzkiego Obwodu PPR. Urodziła się w Kołomyi w rodzinie inteligenckiej. W szesnastym roku życia wstąpiła do KZMP w Lublinie; pracowała w „technice” okręgowej. W 1934 r., w czasie studiów uniwersyteckich we Lwowie, wstąpiła do KP Zachodniej Ukrainy. Po ukończeniu prawa powróciła do Lublina, gdzie otrzymała posadę w adwokaturze. Nadal prowadziła aktywną działalność komunistyczną, za co w grudniu 1937 r. została aresztowana. Wytoczono jej proces i skazano na 8 lat więzienia. Wyrok odbywała w więzieniu na Zamku w Lublinie, a następnie w Fordonie, gdzie zastał ją wybuch wojny niemiecko-polskiej.

Po opuszczeniu więzienia przedostała się do Lwowa, a stamtąd pod koniec 1941 r. przybyła do Warszawy. Po nawiązaniu łączności z PPR rozpoczęła pracę w redakcji „Trybuny Wolności” — organie prasowym KC partii. Była także kierownikiem Wydziału Paszporto-

544

wego KC PPR, zajmującego się fabrykowaniem różnych nielegalnych dokumentów umożliwiających meldowanie się i korzystanie z dostępnych środków komunikacji. Jesienią 1942 r. została skierowana do Lwowa, gdzie organizowała polskie i polsko-ukraińskie komórki PPR i GL. Dużo wysiłku włożyła w uruchomienie prasy PPR i GL na tamtejszych terenach oraz w intensyfikację ruchu partyzanckiego GL w rejonie Lwowa, a szczególnie zgrupowania GL im. Iwana Franko, działającego w rejonie Borysławia i Drohobycza. W kwietniu 1943 r. wróciła do Warszawy. Niebawem jednak oddelegowano ją do Łodzi, gdzie do stycznia 1944 r. działała w kierownictwie Obwodu PPR Łódź. Po powrocie do Warszawy kierownictwo KC PPR skierowało ją do pracy w Dowództwie Głównym AL; zajęła się organizacją żeńskich jednostek AL. Opracowywała projekty i instrukcje w tym zakresie. W maju została aresztowana przez hitlerowców i po dwóch miesiącach ciężkiego śledztwa rozstrzelana w ruinach getta warszawskiego.

AL

T. 663/WSK

BIER Janina
ps. „Kazda” „Manysia”
z d. Hules

Zob: BIER - JANUSZEWSKA Janina

U. Fotografie

1. zdj. pocztówkowe, (b.d.f), reproduk.,
(9 x 14), od. 1

Z. świt. 2012 r.

1. WSK
Jeczki osobowe
2. T. 663/WSK
3. repr., 8x14
- 4.
5. BIER Jariza
ps. "Wanda" maysia
2 d. Hulle
6. M.M
- 7.
8. Uwagi: opis na odwrocie
fotogr.

Bier Jariza
ps. "Wanda"

PiER Janina